REGULATORY FRAMEWORK FOR THE REGULATION OF EXTRACURRICULAR EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA*

Vasile Andrieș

Senior Scientific Researcher, PhD, Institute of Educational Sciences, Republic of Moldova

Abstract: Extracurricular education in the Republic of Moldova was established during the Soviet period, retaining some influences even after the declaration of independence. Following the democratization of the political system and the educational system, respectively, the need to reconfigure the non-formal / extracurricular education sub-system was imposed, by adopting a relevant normative framework. Basically, the process was launched in 2001 with the adoption of the Education Code, being continued in 2010/2011. At the same time, due to the division of ministries by different parties, there was a separation of institutions in the field of extracurricular education. The merging of ministries in 2014 led to the development of a complex and relevant management regulation of the extracurricular education system, which, however, did not enter into force.

Keywords: extracurricular education, non-formal education, creative center, art school, program, curriculum

Primul act normativ complex adoptat în Republica Moldova după proclamarea independenței a fost **Legea Învățământului** din 1995, care operează cu noțiunea de ***învățământ complementar***. Articolul 34. Învățământul complementar (extraşcolar):

(1) Învăţământul, la toate nivelurile şi treptele, se completează prin activităţi extraşcolare, care au menirea să dezvolte aptitudinile şi capacităţile individuale, să satisfacă diversele interese şi opţiuni ale individului.

(2) Activităţile extraşcolare au profil ştiinţific, cultural-artistic, sportiv-turistic, tehnico-aplicativ.

(3) Învățământul complementar se organizează, pe grupe şi individual, în diverse instituţii extraşcolare (cluburi, palate ale preşcolarilor şi elevilor, tabere şcolare, baze sportive, turistice şi de agrement etc.), precum şi în cadrul instituţiilor din reţeaua de învățământ.

(4) Finanţarea învățământului complementar se face de la bugetul de stat şi bugetele unităţilor administrativ-teritoriale, precum şi din taxe de studii, sponsorizări, donaţii şi din alte surse financiare legale.

(5) Elevii şi studenţii se pot reuni benevol în diverse asociaţii, în conformitate cu prevederile legislaţiei în vigoare [4].

Codul Educaţiei al Republicii Moldova, art.36 stipulează: învățământul *extraşcolar* se realizează în afara programului şi activităţii şcolare prin activităţi complementare procesului educaţional desfăşurat în instituţiile de învățământ şi are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv şi acţional al copiilor şi tinerilor, să răspundă intereselor şi opţiunilor acestora pentru timpul liber. Învățământul extraşcolar asigură posibilităţi

* Articol realizat în cadrul Proiectului de cercetare 20.80009.0807.23 Cadrul conceptual, metodologic și managerial al educației nonformale în Republica Moldova.

suplimentare de informare, documentare, comunicare, dezvoltare, incluziune socială şi autorealizare.

Articolul 37 stipulează: Învățământul extraşcolar este benevol şi se organizează, în funcţie de interesele şi opţiunile copiilor şi tinerilor, în instituţiile de învățământ general şi în instituţiile de învățământ extraşcolar publice şi private (centre, palate şi case de creaţie, şcoli de arte, sport etc.), sub formă de activităţi educative specifice, desfăşurate în grup şi/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unităţi socioculturale, mass-media, organizaţii de copii şi tineret. Accesul la activităţile oferite de instituţiile de învățământ extraşcolar publice este liber pentru toţi solicitanţii cu vârsta cuprinsă între 5 şi 21 de ani, cu respectarea principiului nediscriminării [2].

Titlul. VIII al Codului prevede următoarele unităţi conexe şi servicii adiacente în sistemul educaţional:

- Bibliotecile din învăţământ;
- Centrul Republican de Asistenţă Psihopedagogică şi serviciile locale de asistenţă psihopedagogică;
- Serviciile locale de asistenţă psihopedagogică;
- Centrele de ghidare şi consiliere în carieră.

Potrivit Informației Ministerului Educaţiei, Culturii şi Cercetării „activitatea extraşcolară este segmentul de educaţie, care asigură în mare parte transferul de cunoştinţe, acumulate de către elevi în cadrul programului standard de ore obligatorii (curriculum formal) în practică, ceea ce oferă elevului deprinderi practice de a implementa cunoştinţele teoretice acumulate". Învăţământul extraşcolar se adresează copiilor şi tinerilor între 5-19 ani, fiind legat de şcoală, dar realizat în afara şcolii. Accesul la activităţile realizate de instituţiile extraşcolare de stat este liber şi gratuit pentru toţi solicitanţii cu vârsta între 5-19 ani, cu excepţia şcolilor sportive, indiferent de gen, rasă, origine, etnica, confesiune, oferindu-le tuturor, posibilităţi egale pentru dezvoltare multilaterală şi autodeterminare în sfera timpului liber"[5].

În anul 2010, Ministerul Educației adoptă **Regulamentul-tip al instituției extraşcolare**, care stabileşte principiile generale de organizare şi funcţionare a instituţiei de învățământ extraşcolar (aspectele didactice, metodice, manageriale, etc.). Astfel, instituția de învățământ extraşcolar este definită ca o unitate educațională – parte integrantă a sistemului de învățământ, care realizează activități complementare procesului educațional din toate tipurile de unități de învățământ, menite să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor şi tinerilor, să răspundă intereselor şi opțiunilor acestora pentru timpul liber [9].

Tot odată, acest regulament nu stabilește categoriile instituțiilor extraşcolare, nici profilurile activităților, fiind unul mult prea general.

În anul 2011, Ministerul Culturii adoptă **Regulamentul Şcolilor de Muzică, Arte şi Arte Plastice** (Instituţii de Învăţământ Artistic Complementar (extraşcolar)), care prevede că IÎAC se iniţiază în condiţiile următoare: Şcolile de arte - dacă au un efectiv de cel puţin 110 elevi, şcolile de muzică – cel puţin 60 de elevi şi şcolile de arte plastice – cel puţin 50 de elevi; ele pot avea următoarele profiluri: muzică, arte plastice, coregrafie, teatru, meşteşuguri, alte genuri de arte şi funcţionează cu învăţământ de zi şi seral.

Activitatea instructiv-educativă se organizează şi se desfăşoară în baza Planului anual şi Planurilor semestriale aprobate de Consiliul profesoral. Procesul instructiv-educativ se realizează prin lecţii individuale, de grup, lecţii practice de toamnă-primăvară (pentru arta plastică, artizanat şi design vestimentar), cât şi prin evoluarea elevilor în colective artistice, coregrafice, teatrale, expoziţii etc. Aprecierea cunoştinţelor se face cu note de la „1" la „10", nota „5" fiind notă de promovare. Verificarea cunoştinţelor şi aptitudinilor elevilor se face sistematic în cadrul lecţiilor, concertelor academice, colocviilor tehnice, probelor practice, vizionărilor, examenelor. La finele anului de studii se organizează examene de promovare şi

de absolvire. Nota anuală se calculează în baza mediilor semestriale şi examenelor de promovare [11].

În anul 2018, Ministerul Educației, Culturii şi Cercetării elaborează proiectul **Regulamentului – tip de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar**, fiind unul complex. Potrivit prevederilor **Regulamentului**, învățământul extraşcolar este benevol şi se organizează, în funcţie de interesele şi opţiunile copiilor şi tinerilor, în instituţiile de învăţământ general şi în instituţiile de învăţământ extraşcolar publice şi private (centre, palate şi case de creaţie, şcoli de arte, sport etc.), sub formă de activităţi educative specifice, desfăşurate în grup şi/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unităţi socioculturale, mass-media, organizaţii de copii şi tineret. În funcţie de specificul activităţii, fiecare instituţie îşi elaborează propriul regulament de funcţionare, coordonat cu organul local de specialitate în domeniul învăţământului [10].

Regulamentul-tip definește și profilurile de bază în cadrul educației nonformale la nivelul învățământului secundar general:

- profilul artistic și estetic, include domenii de conținut, precum: literatură, muzică, arte vizuale, artă coregrafică, artă dramatică etc. Activitățile de instruire nonformală se desfășoară în studiouri, școli de muzică, arte/arte plastice, ansambluri pe anumite genuri de artă și creație artistică, cercuri de creație literară, de arte plastice și arte decorativ-aplicate, muzicale, coregrafice, teatrale, etc.
- profilul științific și tehnologic, include domenii de conținut, precum: matematică, științe și tehnologii (informatică, chimie, astronomie etc.). Activitățile de instruire nonformală pe aceste domenii se realizează în cadrul grupelor pe interese, cercuri de fizică, chimie, astronomie, matematică, tehnologii informaționale etc.
- profilul social-pedagogic, include domenii de conținut, precum: educația pentru timpul liber, educația pentru mass-media, educația pentru mediu, dezvoltare personală, cultura comunicării, deprinderi și abilități de viață etc. Activitățile se desfășoară în baza centrelor complexe de dezvoltare, cluburi de dezbateri, asociații în domeniul dezvoltării deprinderilor de viață, școli de business, etc.
- profilul social-economic și financiar, include domenii precum: educație civică, educație socială, educație economică, educație financiară, educație casnică etc., și vizează pregătirea tinerilor pentru practicile economice, incluziunea socială și financiară, orientarea în lumea bunurilor și pe piața muncii etc.
- profilul tehnic, activitățile căruia se desfășoară în cadrul cercurilor de creație tehnică: aviamodelism, navomodelism, automodelism, radioelectronică, carting, cinema, foto, video etc.
- profilul intercultural şi etnocultural, care include domenii de conținut, precum: educație interculturală, educație etnoculturală (obiceiuri și datini strămoșești) meșteșuguri populare, etnografie și folclor, cultura comunicării, muzee școlare etc.
- profilul istorico-patriotic, include domenii precum: istoria localității, istoria neamului, istoria patriei, personalități istorice, tradiții istorice etc. și vizează activități cu caracter patriotic, de cercetare ce se desfășoară în cadrul cercurilor de istorie, de studiere a ținutului natal, cluburilor civico-patriotice, de cercetași etc.
- profilul ecologo-biologic, care include domenii de conținut, precum: științe ale naturii, ecologie, biologie, chimie, geografie etc. Activitățile se desfășoară în baza cluburilor/cercurilor tinerilor naturaliști, tinerilor ecologi, tinerilor biologi, chimiști, asociațiilor care studiază natura.
- profilul turism și etnografie regională, include domenii de conținut, precum: țări și capitale europene, istoria Europei, geografia Europei, cultură și civilizație etc. Activitățile au drept scop lărgirea cunoștințelor în domeniul geografiei și istoriei Europei,

culturilor și civilizațiilor europene, ale lumii, etnografiei etc. și se desfășoară în baza grupelor de marșuri turistice, călătorii, excursii, studiul istoriei și culturii ținutului natal.

- profilul sport și agrement, care include domenii de conținut, precum: tenis de masă, fotbal, volei, baschet, badminton, șah etc. Activitățile se desfășoară în scop recreativ, în baza grupelor de fortificare a sănătății și de pregătire inițială, grupelor de pregătire prin antrenamente, grupelor de perfecționare sportivă și a grupelor de măiestrie sportivă superioară, centrelor de agrement etc.

Acest Regulament, deși a fost elaborat în 2018, până în prezent nu a fost aprobat. Tot în anul 2018 a fost elaborată **Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”**, iar în 2020 este adoptată Hotărârea nr. 377 din 10 iunie *Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”* [3]. [*]

Documentul stabilește obiectivele specifice și acțiunile prioritare, precum:

- Promovarea educației în afara instituțiilor de învățământ, inclusiv prin dezvoltarea serviciilor pentru tineri la nivel local, promovarea educației parentale și a educației comunitare, astfel încât copiii, elevii și studenții să aplice concepte academice în afara clasei și să perceapă învățarea ca pe un proces organic, nu unul limitat la mediile de predare tradiționale.
- Impulsionarea reformei privind implementarea conceptului de educație continuă și învățare pe tot parcursul vieții în corespundere cu cerințele pieței forței de muncă; asigurarea (re)profesionalizării periodice a populației apte de muncă pentru asigurarea competitivității acestora pe piața forței de muncă.
- Dezvoltarea cadrului în domeniul învățării pe tot parcursul vieții și educației adulților, care trebuie să fie stabil, să definească rolul diferitor prestatori de servicii educaționale, obligațiile financiare, să fixeze în mod clar drepturile cetățenilor la învățare pe parcursul vieții, normarea standardelor și monitorizarea lor, deoarece educația adulților, la fel ca și învățământul primar, cel secundar și cel profesional, reprezintă un bun social.
- Punerea în aplicare a unui mecanism de recunoaștere a rezultatelor obținute în cadrul învățării nonformale și informale, asemănător cu cel de validare a rezultatelor din sistemul de educație formală.

Un alt act important în domeniul ENF este Strategia de dezvoltare a educaţiei pentru anii 2021-2030 „EDUCAŢIA 2030”, elaborată prin concursul Institutului de Politici Publice și fiind la fel la etapa de proiect [12].

Obiectivul strategic nr.7: **Învățarea pe tot parcursul vieții versus calitatea învățării și educației adulților** prevede asigurarea de oportunități de învățare tuturor cetățenilor pe tot parcursul vieții și în toate situațiile de viață astfel, încât cel puțin 47% dintre adulți să participe la activități de instruire. Crearea până în anul 2030 a unui sistem funcţional de educaţie nonformală a tinerilor şi adulţilor. Acţiunile privind atingerea acestui obiectiv strategic sunt generate de următorii factori: importanţa educaţiei nonformale ca factor de complementare a învăţământului formal, dar şi ca mijloc de asigurare a educaţiei pe parcursul întregii vieţi; nivelul scăzut de funcţionalitate a sistemului de educaţie nonformală în Republica Moldova.

Aşadar, sistemul de acţiuni ar consta în:

- Conceptualizarea educaţiei nonformale a tinerilor şi adulţilor, dezvoltarea cadrului normativ în domeniul educaţiei nonformale şi informale.
- Crearea condiţiilor şi oportunităţilor de formare iniţială şi continue a cadrelor didactice pentru educaţia nonformală, inclusiv pe baza unor platforme on-line.
- Crearea/ dezvoltarea marketingului serviciilor de educaţie nonformală.
- Dezvoltarea unui management al educaţiei nonformale la nivel de sistem.

[*] La momentul prezentării manuscrisului, Strategia nu a fost adoptată de Parlamentul Republicii Moldova.

- Elaborarea Cadrului de referinţă al educaţiei nonformale a adulţilor şi educaţiei informale şi valorificarea valenţelor educaţiei informale.
- Asigurarea capabilității instituțiilor de învățământ din perspectiva promovării efective a învăţării pe tot parcursul vieţii la toate treptele de învățământ - învăţământul general, profesional-tehnic şi superior, precum şi în formarea continuă a adulţilor – în diverse contexte de educaţie formală, nonformală şi informală în cadrul unor instituţii educaţionale multifuncţionale.
- Promovarea efectivă a învăţării pe tot parcursul vieţii astfel încât rata de participare a tinerilor în educația formală și nonformală pe parcursul vieții să crească cu cel puțin 5% anual.

Cadrul *de referință al educației și învățământului extrașcolar* din Republica Moldova conține o serie de prevederi conceptuale. În virtutea faptului că există mai multe puncte de vedere asupra conceptelor: *educație nonformală, educație extrașcolară, învățământ extrașcolar*, dar și în vederea asigurării unei percepții coerente și relevante a *Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova* este nevoie de a explica și delimita aceste noțiuni:

- ***Educația nonformală*** – formă generală a educației și parte integrantă a Educației în sens larg social.
- ***Educația extrașcolară*** – formă specifică a educației elevilor, dar și proces organizat și gestionat, în vederea formării și dezvoltării personalității elevilor, realizat în instituțiile de învățământ de educație și învățământ extrașcolar, fiind parte integrantă a educației nonformale (parte a unui tot întreg).
- ***Învățământ extrașcolar*** – sistem, proces și finalitate a educației, instruirii și dezvoltării personalității elevilor și parte integrantă a educației extrașcolare în sens larg pedagogic.
- ***Educația extrașcolară*** (în sens îngust pedagogic) – o activitate de formare a unor calități, atitudini, trăsături concrete ale personalității elevului și parte integrantă a învățământului extrașcolar [1, p.25].

Dincolo de instituțiile *stricto senso extrașcolare*, activitățile complementare (nonformale) sunt organizate și în cadrul instituțiilor din învățământul general. Astfel, **Regulamentul – cadru** de organizare şi funcţionare a instituţiilor de învăţământ primar şi secundar general, ciclul I şi II stipulează:

- Procesul educaţional se realizează prin lecţii, seminare, lucrări practice şi de laborator, ore opţionale, activităţi *extracurriculare* şi extraşcolare.
- Activităţile extracurriculare (cercuri, activităţi cultural-artistice, sportive, ecologice, de interes comunitar, de voluntariat, etc.) se desfăşoară în afara schemei orare.
- Vizitarea Instituţiei şi asistenţa la orele de curs sau la activităţi şcolare / extraşcolare, efectuate de către persoane din exterior, se fac numai cu aprobarea directorului, cu respectarea prevederilor legale în vigoare. Fac excepţie de la această prevedere reprezentanţii instituţiilor cu drept de control.
- Personalul didactic de predare are următoarele obligaţiuni:

e) elaborează proiecte didactice pentru lecţii şi activităţi extraşcolare;

i) asigură securitatea vieţii şi sănătăţii elevilor în cadrul lecţiilor şi activităţilor extraşcolare

(cercuri pe interese, tabere specializate, excursii, etc.);

j) organizează şi desfăşoară olimpiade şi concursuri şcolare [8].

Anual, Ministerul Educației și Cercetării adoptă *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal* și *Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II*.

Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial şi liceal, anul de studii 2021–2022 prevede: Activitățile extrașcolare vor fi organizate și desfășurate conform intereselor și opțiunilor elevilor. La proiectarea activităților pentru anul calendaristic 2021 se va ține cont de Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II, aprobat prin ordinul MECC din 25.02.2021. În scopul organizării activităţilor extrașcolare (cor, cerc de dans, orchestre, artă decorativă aplicată, design, ikebana, artizanat, pictură, grafică, activități de cercetare la disciplinele de studii etc.), se prevăd a câte 8 ore săptămânal pentru fiecare ciclu de clase I-a – IX-a şi a câte 4 ore săptămânal pentru fiecare ciclu de clase a X-a–a XII-a. Grupele vor fi constituite în baza cererilor elevilor, din cel puţin 15 elevi (din aceeaşi clasă sau din clase diferite). Norma didactică săptămânală pentru o grupă de elevi este de 4 ore academice [7].

Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II include următoarele componente:

1. Concursuri republicane, axate pe diverse aspecte tematice (mediu, securitate rutieră, drepturile copilului, inovație, etc.);
2. Activități extrașcolare tematice, realizate la nivel instituțional/și comunitar: săptămânale, decade, campanii (circulație rutieră, toleranță, ecologie, etc.);
3. Calendarul datelor remarcabile și comemorabile la nivel național și internațional (Anul Nou, Dragobete, Mărțișor, Paște, Opt martie, Ziua Drapelului, Ziua Independenței, etc.) [6].

Prin urmare, constatăm că nici unul din cele trei acte (adoptate și implementate) din domeniul învățământului general nu face distincție și nu explică particularitățile activităților extrașcolare și celor extracurriculare. Analizând Planurile manageriale, dar și Rapoartele unui număr semnificativ de instituții din sistemul învățământului general din țara noastră, la fel stabilim prezența divergențelor terminologice:

- Activități extrașcolare;
- Activități extracurriculare;
- Activități extrașcolare/extracurriculare.

În concluzii, menționăm faptul că învățământul extrașcolar din Republica Moldova s-a constituit încă în perioada sovietică, păstrând și după declararea independenții unele influențe. În urma democratizării sistemului politic și respectiv a celui educațional, s-a impus necesitatea reconfigurării sub-sistemului educației nonformale/extrașcolare, prin adoptarea unui cadru normativ relevant. Practic, procesul a fost lansat în 2001 o dată cu adoptarea Codului Educației, fiind continuat în anii 2010/2011. Tot odată din cauza partajării ministerelor de către diferite partide, s-a produs o separare a instituțiilor din domeniul învățământului extrașcolar. Comasarea ministerelor în 2014 a condus la elaborarea unui regulament complex și relevant de reglementare a sistemului educației extrașcolare, care însă nu a intrat în vigoare.

Noile Strategii, aflate în proces de adoptare vor contribui la introducerea unei claritățiîn ceea ce privește domeniile și profilurile educației extrașcolare, precum și importante reglementări în procesul de predare/evaluare.

BIBLIOGRAPHY

1. Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020.
2. Codul Educației al Republicii Moldova Nr. 152 din 17-07-2001, disponibil pe: http://lex.justice.md/md/355156

3. Hotărâre nr. 377 din 10 iunie 2020 Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova 2030”, disponibil pe: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf

4. Legea învățământului Nr. 547 din 21-07-1995// Monitorul Oficial Nr. 62-63 din 09-11-1995

5. https://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-extrascolar-prezentare-generala

6. Ordin nr.196 cu privire la aprobarea Programului activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II, disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.196_din_25.02.2021.pdf

7. Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2021–2022, disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/_plan-cadru_2021-2022_pt_siteul_mecc_plasat_la_20.04.2021.pdf

8. Regulament – cadru de organizare şi funcţionare a instituţiilor de învățământ primar și secundar general, ciclul I şi II, disponibil: https://www.cna.md/public/files/rapoarte_expertiza/regul.instprimarsisecundar_edu.pdf

9. Regulamentul-tip al instituției extrașcolare, http://artico.md/wp-content/uploads/2015/11/regulamentul-tip-al-institutiei-extrascolare1.pdf

10. Regulamentul – tip de organizare și funcționare a instituţiei de învățământ extrașcolar (Proiect) , disponibil: https://particip.gov.md/ro/document/stages/regulament-tip-de-organizare-si-functionare-a-institutiei-de-invatamant-extrascolar-proiect/5454

11. Regulamentul Şcolilor de Muzică, Arte şi Arte Plastice, https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_scoli_arte_2011.pdf

12. Strategia de dezvoltare a educaţiei pentru anii 2021-2030 „EDUCAŢIA 2030”. Proiect în curs de elaborare. Versiunea Grupului de lucru la data de 12 aprilie 2021. Disponibil pe: https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/04/Strategia-EDUCATIE-2030-Versiunea_01.pdf